

Vývoz z Japonska je také podporován výbornými paroplavebními podmínkami dopravními do zámoří. I při tom však vládními podporami této dopravy je japonský vývoz subvencován pomocí levného dopravného. Vládní podpory jsou rozdílné a usměrněné podle toho, kam jde doprava. Pro přítomný rok je v rozpočtu preliminář na dopravní podpory ve výši 12.34 mil. yenů. V Panamě dluží trvale zástupce japonského ministerstva dopravy, který dohlíží na překladní službu japonských lodí, aby zboží zbytečně neleželo, aby transport co do rychlosti odpovídal termínům a spojům atd. Je také pochopitelné, že se Japonsko stará, aby technickým vybavením lodí dopravu zrychlilo. Na linkách do Afriky, Ameriky i Evropy zavedlo Japonsko konkurenční sazby s linkami anglickými, z nichž některé jsou o 10% levnější.

Úkolu podpory zahraničního obchodu se též dobře zhostuje instituce obchodního musea v Osace, o jehož organizaci a činnosti si lze učiniti představu pročtením anglické publikace, vydané nákladem tohoto musea („Japan Trade“).

Nelze též opominouti zmínku o úspěšném posílání t. zv. obchodních misí do ciziny, které provádějí průkopnickou práci otevíráním nových trhů, sbíráním konkurenčních vzorků, získáváním zkušeností a navazováním přímých obchodních spojů.

Všechna tato opatření, která zde byla jen ve stručnosti uvedena, ukazují soustavnost, s jakou Japonsko pracuje v budování svého průmyslu a v podpoře svého vývozu.

*

Jak řečeno vpředu, každá země podporuje svou výrobu i vývoz svými vlastními způsoby, které více či méně odpovídají hospodářské povaze a složení země. Hospodářské složení Československa je toho druhu, že na vývozu závisí veliká část zaměstnanosti našeho průmyslu, životní úroveň, hmotné a finanční poměry jednotlivců i státu a mocenská jeho síla oproti cizině. Musíme ve světovém zápolech hleděti udržeti co nejvíce vývozu a tím zachovati také kapacitu svého průmyslu. Formy vývozní podpory jsou nesčetné. Cílem tohoto pojednání bylo, abychom alespoň v hlavních rysech ukázali na hlavní v důležitých státech světa.

Zd. Fafl

Z p r á v y a n á z o r y

Platební bilance 32 států v letech 1931 a 1932.

Hospodářská a finanční sekce Společnosti národů sebrala a zpracovala, podobně jako v několika předchozích letech, materiál, vztahující se na platební bilance 32 států a vydala je formou soubornou v publikaci „Balances des Paiements, 1931 et 1932“, která vyšla v posledních týdnech roku 1933. Jde převážně o materiál úřední, který však z části záleží v odhadech anebo datech zatímních. Jen v některých případech (na př. kapitálové pohyby ve Francii, Švýcarsku), není dat vůbec a bylo nutno sáhnouti k nepřímým odhadům. Schema platební bilance, jak je sestavuje Společnost národů, je v podstatě totožné s tím, jehož od r. 1925 užívá Státní úřad statistický, s tím rozdílem, že se zlatem je nakládáno jako se zbožím a je proto vedeno mezi „běžnými položkami“. — Naproti tomu

je earmarkované zlato vedeno jednak jako pohyb zboží v „Běžných položkách“ a jednak jako krátkodobá kapitálová položka ve skupině „Kapitálových položek“. Potud byla modifikována v publikaci Společnosti národů platební bilance za r. 1932, sdělená zdejším Statistickým úřadem. Velké položky zlata, které k nám bylo dovezeno v r. 1932, třebaže bylo zapláceno a zatěžovalo naši platební bilanci již v letech předchozích a neobjevuje se v platební bilanci Statistického úřadu, je důsledně zaúčtováno uvedeným způsobem v obou skupinách položek v publikaci Společnosti národů. Saldo zůstává nedotčeno, avšak obrat se zvyšuje. Ženevské metodě nelze upřít jistou důslednost, která má své odůvodnění.

Publikace je sestavena tím způsobem, že uveřejněný materiál jednotlivých zemí je přepracován do jednotného schématu, takže výsledky jsou dosti srovnatelné. — Úvodem jest podáno přehledné sestavení všech zemí, přepočtené na dolary, na které navazuje poměrně stručný komentář. Výsledky této práce arci již anticipuje z části ve svých dedukcích publikace, která vychází nákladem Společnosti národů v posledních dvou letech: „Situation Economique Mondiale 1932-33“ a je dílem prof. Condliffa.

*

Při souborném zkoumání platebních bilancí jest za základ vzíti pokles hodnoty zahraničního obchodu, který nastal, počínajíc rokem 1929. Condliff vypočítává, že v letech 1929—1932 poklesla u zemí reprezentujících 60% světového obchodu, hodnota obchodu „bilaterálního“ t. j. dovoz a vývoz vždy mezi týmiž dvěma zeměmi, na 37% roku 1929, hodnota obchodu „triangulárního“, t. j. kde dovoz je kompensován na druhé straně vývozem do třetí země, na 30% a konečně hodnota obchodu, kde dovoz je kompensován neviditelným vývozem neb opačně, na 61.4%. Pokles prvních dvou skupin byl poměrně rovnoměrný, kdežto třetí skupina, kde se platí především dlužnými úroky, stoupala do r. 1931, jednak absolutně do roku 1931, jednak v poměru k ostatním dvěma skupinám, pokud právě placení těchto úroků neuvázlo v důsledku zhoršené situace dlužnických států. Tato okolnost je ve svých důsledcích příčinou, proč se v těchto letech zhoršovala obchodní bilance věřitelských států a zlepšovala u některých dlužnických států

Současně však začíná působit obtíž transferu resp. devisová omezení na straně dlužnických států. Typickým příkladem vývoje i zmíněného přelomu v r. 1931 je Francie, jejíž aktivum 4.2 mil. \$ v r. 1927 se změnilo v pasivum 513 mil. \$ v r. 1931, avšak opět pokleslo na 394.5 mil. \$ v r. 1932 a na druhé straně Německo s pasivem 688.4 mil. \$ v r. 1929 a s aktivem 680.8 mil. \$ v r. 1931 a 247 mil. \$ v r. 1932.

Zlepšení obchodní bilance nastalo také u dlužnických zemí zemědělských (Australie, Argentina), které měly své trhy v zemích, kde není, anebo kde nebylo překážek dovozních, jako Anglie a USA.

Platební bilance, jejichž základem je zahraniční obchod, ovlivňuje v posledních letech důležitým způsobem jednak vysoká těžba, jednak přesuny zlata. Těžba zlata v posledních letech dosáhla v r. 1932 maxima 683 tisíce kg, proti 579 tisícům kg v r. 1929. Mimo to rozmnožila zásoby moneterního zlata Indie, která vyvezla do Anglie v letech 1931, 1932 zlata za 352.6 mil. \$. V přesunech zlata přichází k výrazu pohyb

kapitálový posledních let a zejména velké přesuny krátkodobých peněz, vedle snahy celé řady států rozmnožiti svou rezervu zlata a nahraditi zlatem zásoby devis. Největší vzestupy nastaly u Švýcarska, Nizozemska, Belgie, ale zejména u Francie, kde trval prudký vzestup od r. 1928.

Podle platební bilance dovezla Francie v r. 1931 zlata za 727.2 mil. \$ a v r. 1932 za 827.6 mil. \$. Anglie vyvezla v kritickém roce 1931 158.7 mil. £, které si nahradila — částečně z Indie — dovozem 52.6 mil. \$ v r. 1932. Proud krátkodobých peněz, který šel v letech 1929, 1930 a 1931 do USA, projevil se dovozem 600 mil. \$, proti němuž stojí vývoz 446 mil. \$, objevující se v bilanci r. 1932. Vývoz zlata z Německa trvá od r. 1929 a dosahuje maxima 248 mil. \$ v roce 1931.

Přihlédneme-li k významu těchto přesunů zlata v poměru k ostatním složkám platební bilance, jak u uvedených zemí, tak i u celé řady dalších států a uvážíme-li motivy těchto přesunů, které z velké části nejsou povahy hospodářské (útěk kapitálu z nedůvěry k vlastní měně, záměrné hromadění zlata k účelům měnové politiky, různé momenty psychologické, platy původu politického atd.), pak si uvědomíme, jakou překážku tyto pohyby mohou tvořiti s hlediska platební bilance pro normalisaci vzájemných styků obchodních.

Přihlédneme-li nyní k „Položkám kapitálovým“, shledáme především, že v posledních letech převažuje objemem i směrem přesunů nad dlouhodobými úvěry položka úvěrů krátkodobých.

K přesunům v dlouhodobém úvěru mezi státy dochází z několika titulů. Především jsou to emise dlouhodobých zápůjček a na druhé straně jejich úmor, dále účast na podnicích buď přímou participací neb umístěním akcií. Jinou skupinu tvoří vzájemný obchod cennými papíry, který může míti tendenci časem se kompensovati. Typickými zeměmi věřitelskými se zřetelem k dlouhodobému úvěru byly i v těchto letech USA, Anglie, Nizozemsko, Švýcarsko. Po vyvrcholení v r. 1930 následoval prudký pokles a teprve rok 1933 přináší opět známky zlepšení. — V případě Švýcarska nastal nepatrný vzestup a to také v rozsahu při srovnání s domácími půjčkami v r. 1932. V případě Anglie bylo překážkou zápůjček do ciziny embargo po dobu upisování konversní půjčky. Zejména v r. 1932 omezovaly se USA na poskytování zápůjček do Kanady a Anglie do vlastních kolonií. — Na zahraniční zápůjčky vůbec připadalo z celkových emisí v USA 25.8% a v Anglii pouze 2.2%. Tento rozsah je tak malý, že byl menší než platy, které do USA a Anglie docházely z titulu úmoru dřívějších půjček, pokud arci byly vůbec konány. — Pokud Francie půjčovala dlouhodobě, bylo to zejména do Belgie a některých států střední Evropy.

Poklesem kursů starších zápůjček umožněno bylo dlužníkům zbaviti se zbytku neb části dluhu nákupem na trhu. — Tímto způsobem se částečně oddlužila Argentina, Austrálie, Indie a také Německo. — Sem náleží také kursové částky z poklesu libry a v r. 1933 z poklesu dolaru, ovšem za předpokladu, že odpadá závazek z eventuální zlaté klausule.

Rozsah těchto složek dlouhodobého úvěru byl toho druhu, že USA v r. 1931 a Švédsko v r. 1932 byly zeměmi dlužnickými a naopak Argentina v r. 1931 a Německo a Indie v r. 1932 zeměmi věřitelskými.

Krátkodobé úvěry vzrůstaly v poválečných letech do rozměrů, které nebyly v žádném poměru k aktuální normální potřebě, plynoucí z obchodního styku. — Neochota věřitelů půjčovati dlouhodobě v dobách nejistoty politické, hospodářské i měnové vedla k vytvoření ohromných bloků krátkodobých úvěrů, které cestou přes několik prostředníků, po příp. ve slabých zemích našly střední neb dlouhodobé umístění. Také Banka pro mezinárodní platy je zprostředkovala cedulovým bankám v případech naléhavé potřeby. — Rok 1931, který byl rokem paniky, ukázal všechny zlé následky přemíry a nesprávného použití krátkodobých úvěrů. Omezení transferu, kontrola devis, částečná moratoria, ujednání v Standstillu, reperkuse na mezinárodní obchod atd., jsou následky, které ještě trvají v plné intenzitě.

Sledovati kapitálové položky krátkodobé v platebních bilancích je pro neúplnost nesnadné. V bilanci USA. jest patrným odliv krátkodobých úvěrů v r. 1930 463 mil. \$, v r. 1931 398 mil. \$ a v r. 1932 908 mil. \$. Krátkodobý dluh Německa byl v r. 1931 3'1 miliardy \$ a v únoru 1933 již jen 2'1 miliardy \$. O Francii není dat. Komentář publikace Společnosti národů upozorňuje na to, že Dánsko, Norsko, Švédsko, tedy země se znehodnocenou měnou, poskytovaly v r. 1932 po prvé krátkodobé úvěry do ciziny, a vyslovuje očekávání, že vesměs dojde k novému rozšíření krátkodobých peněz mezi státy se znehodnocenou a s neporušenou měnou.

Úroky a dividendy platí sice systematicky do položek běžných, ale možno se zmíniti o nich na tomto místě, protože s podobnými obtížemi, které stíhají věřitele v příčině úvěrů samotných, setkávají se tito i při inkasu úroků a dividend. — Anglii zůstalo v r. 1931 nevyplaceno 1 mil. liber a v r. 1932 5 mil. liber jen na úrocích zahraničních zápůjček. Nesplacený úmor by bylo ještě přičísti. Výnos akciové účasti Anglie na zahraničním podnikání poklesl o 40%. V této souvislosti dospíváme k ostatním položkám t. zv. „neviditelných exportů“, které v případě zemí s pasivní obchodní bilancí slouží k jejímu vyrovnávání. Všechny tyto položky ovšem poklesly při omezeném zahraničním obchodu, pokud se týká dopravného, lodního prostoru, pojištění, provise, pošty atd.

Také turistický ruch je slabší, remittance emigrantů a pod. Vzhledem k tomu, že Anglie je typickou zemí, která je odkázána ve své platební bilanci na platy tohoto druhu, je zajímavé, jak se vyvíjel její důchod z těchto titulů, t. j. s vyloučením výnosu z poskytnutých zápůjček: Ze 484 mil. liber v r. 1929 poklesl na 230 mil. liber v r. 1932 a současně se, po srovnání se schodkem obchodní bilance, změnil přebytek 103 mil. liber ve schodek 59 mil. liber v r. 1932.

Po probrání jednotlivých položek dospíváme k porovnání součtu běžných a kapitálových položek. Tím získáváme saldo, které účetně vyrovnává obě strany platební bilance. Kdyby se koncem období, k němuž přihlížíme, také skutečně uskutečnily všechny platy, musily by se obě strany beze zbytku vyrovnávati. Statistika Společnosti národů také skutečně k tomuto výsledku dospívá u pěti zemí, což patrně však je možno jen různými odhady, korekturami a fiktivními vyrovnávacími položkami. Publikace Společnosti národů ovšem uvádí, ale neklade velkou váhu na saldo z opominutí a omylů, které má platební bilance Statistického úřa-

du, a poukazuje při tom na nespolehlivost a neúplnost zejména statistiky kapitálových položek.

V publikaci jsou sestaveny úhrny běžných položek (včetně zlata), které jsou pro potřebu dalšího zkoumání napříště považovány za nepřímý odhad (předpokládaného) úhrnu kapitálových položek (+ příliv kapitálu, — odliv kapitálu) v milionech dolarů:

Věřitelské země

	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Anglie	— 385	— 570	— 574	— 112	+ 313	+ 260
USA.	— 518	— 1126	— 225	— 295	+ 0	— 547
Francie	— 504	— 237	+ 20	+ 258	+ 787	+ 1041
Švédsko	— 65	— 19	— 71	— 26	+ 23	— 21

Dlužnické země

Německo	+ 1058	+ 974	+ 508	+ 120	— 506	— 101
Kanada	— 137	— 201	+ 65	+ 159	— 27	— 64
Indie	+ 121	+ 67	+ 37	+ 92	— 86	— 24
Argentina	— 122	+ 181	+ 4	+ 243	— 27	—
Polsko	+ 82	+ 124	+ 67	+ 1	— 5	—
Maďarsko	+ 89	+ 91	+ 38	+ 24	+ 39	+ 4
Norsko	+ 18	+ 33	+ 10	+ 29	+ 27	— 5
Japonsko	+ 50	+ 80	— 9	— 128	— 162	— 67
Československo	— 61	— 61	— 26	— 50	— 29	+ 26

Z tabulky je patrné, zejména že Anglie a Francie soustředily v letech 1931 a 1932 největší část likvidních prostředků, zatím co Německo začalo spláceti úvěry, které přijalo v předchozích letech, a to splatilo 506 mil. \$ v r. 1931. Tyto přesuny se však z velké části musily uskutečnit ve zlatě, protože zahraniční obchod k jejich uskutečnění nestačil.

V roce 1932 tato tendence ochabla, pokud se týká Anglie. Zato nastal odliv volných prostředků z USA. Německý odliv byl již podstatně nižší následkem omezení, která byla mezitím uskutečněna.

Pokud se týká Československa, je patrné, že teprve rok 1932 přináší po první schodek, který se ve smyslu tabulky vyrovnává dovozem kapitálu 26 mil. \$. Toto saldo nesouhlasí se schodkem 268 mil. Kč v běžných položkách bilance statistického úřadu z důvodu odlišné systematiky, jak shora uvedeno. Diference vzniká včítáním položky zlata ve výši 184 mil. \$.

*

Při vydání citované publikace Společnosti národů o platebních bilancích přinesly u nás některé listy referát, ve kterém uváděly, že bilance dokazují vzestup mezinárodního obchodu v zemích s měnou znehodnocenou a zhoršení jeho v zemích s měnou stálou. Tvzení to bylo vzato z přehledného sestavení bilancí zemí, jež byly náhodně seskupeny podle toho, jak byl materiál o nich k dispozici. Devět zemí s měnou stálou mělo celkem úbytek v aktivu obchodní bilance 351 milionů dolarů, kdežto devět zemí s měnou znehodnocenou zlepšilo výsledek své bilance o 534 mil. dol. Zpráva v novinách zněla tím pozoruhodněji, že omylem zpravodajů se mluvilo o přebytku zemí s měnou znehodnocenou, namísto správného označení zlepšení schodku.

Bylo by chybné dovozovati z této zprávy jakékoliv důsledky pro poměrnou výhodu zemí s měnou zlatou či s měnou znehodnocenou. Zlep-

šení výsledků obchodních bilancí u zemí librového bloku nebylo totiž způsobeno zvýšením vývozu, nýbrž poklesem dovozu. Ten byl přirozeným následkem zmenšené potřeby surovin ve státech průmyslových následkem stagnace výroby a zmenšené poptávky po statech konsumních, dovážených do surovinových zemí ze států průmyslových následkem snížené kupní síly obyvatelstva. To jest typický zjev v mezinárodním obchodu za každé krise cyklické i strukturní. Vedle toho srazily dovoz tendence autarkní, které právě u zemí librového bloku byly velmi silné, třebaž u britské říše se uplatňovaly zejména vůči outsiderům. Tytéž tendence měly pak samozřejmě za následek pokles vývozu a tedy pokles aktivního salda u zemí s měnou stálou, jež dříve vystupovaly jako dovozci do zemí librového bloku.

Že to nebyl na př. pokles libry, který měl za následek zlepšení výsledku anglické obchodní bilance roku 1932, dosvědčují čísla o rozdělení obchodu let 1931 a 1932 (leden-září), srovnávaných ve studii ženevské. Speciální vývoz z Anglie do britských kolonií stoupl r. 1932 ze 44 na 45.5%. Naproti tomu speciální vývoz do zemí cizích zmenšil se s 56% na 54½%. Jest vidno, že do zemí librových se vývoz zvýšil přes to, že neměly valutové výhody, kdežto naopak do cizích zemí vývoz klesl přes prémii, kterou mohly vyvozovati z levnějšího kursu libry.

Ukazuje to, jak jest nebezpečné odvozovati překotné dedukce ze srovnání a studií konaných k akademickým účelům a jak podrobnější analýsa musí takové dedukce vyvrátiti. Při tom nesmíme zapomenouti základní poučky národního hospodářství, která dávno již vyvrátila víru merkantilistické nauky, že každá země jest tím bohatší, čím méně v cizině kupuje a čím více do ciziny prodává.

Zdeněk Roos.

Nové tendence ve francouzských politických stranách.

Dnešní politické poměry ve Francii jsou charakterisovány složením parlamentu tak, jak vyšel z posledních voleb. Tak zvaný kartel, totiž volební spojení nejsilnější strany radikálně-sociální se socialistickou, dosáhl velké většiny proti stranám pravicovým a také proti různým a početným složkám středu. Proto jest dnes obtížno ve francouzském parlamentě tvořiti většinu, opírající se o frakce středu. Naproti tomu spolupráce se socialisty vyvolává obtíže tím, že sociální demokracie nechce do vlády vstoupiti přímo a v různých závažných otázkách, jako jest státní rozpočet, staví se radikálně proti úsporám a deflační politice.

Tyto těžkosti a rozpory vyvolaly také poslední ministerské krise, dostavivši se při rozpočtové debatě. Ony se však projevují i uvnitř jednotlivých politických stran, vyvolávajíce kritiku, tvoření frakcí, ba i štěpení stran.

Dnešní obtíže v parlamentní debatě rozpočtové charakterisoval nejlépe bývalý ministerský předseda Tardieu, poukázav na to, že vláda sice usiluje o provedení rozpočtových úspor v rozsahu 10 miliard frs., že však za posledních 18 měsíců kontrahovala 32 miliard frs. nových dluhů